

כפרת הארון

שני כה"י **ועשית כפרת זהב טהור**
אמתיים וחצוי ארפה
ואמה וחצוי רחבה:

כרובים שעל הכפרת

יח **ועשית שנים כרובים זהב**
מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת: [וכך תעשים:]
ט **ועשה כרוב אחד מקצה מזה**
וכרוב אחד מקצה מזה
מזה הכפרת תעשו אתיהכרובים עלשני קצותיו:
כ **והיו הכרובים פרשי כנפים למעלה**
סככים בכנפיהם עליהכפרת ופניהם איש אל־אחיו
אלהכפרת יהיו פני הכרובים:
כא **ונתת אתיהכפרת עליהארון מלמעלה**
ואלהארון – תתן אתהעדת אשר אתן אליך:

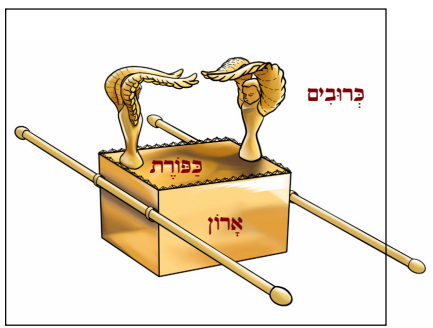
יז **כפרת**. פסוּי על הארון, לפי שהיה הארון פתוח מלמעלה; / ומניחו עליו כמין דף: [לוח] **אמתיים וחצוי ארכה**. כארכו של ארון, / ורחבה שהוא אמה וחצי – כרחבו של ארון. ומנחת על עובי הכתלים, על עובי ארבעתם. ואע"פ שלא נתן שיעור לעביה של הכפרת, פירושו רבותינו שהיה עביה טפח: (סוכה ה).

יח כרובים. דמות פרצוף-תינוק, להם: "כרוביא" בארמית, תרגמו נער] **מקשה תעשה**. שלא תעשם בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרת לאחור עשייתם, כמעשה צורפים שקורין שולדי"ץ [=הלקמה], **אלא**, השל זהב הרבה בתחילת עשית הכפרת, והכה בפטיש ובקורנס [=פטיש נחים] בְּאֲמָצֵעַ, וראשיו בולטין למעלה [כתוצאה מההקפאת], וְצִיָּר הַכְּרוּבִים בְּבִלִיט קצותיו; [נצייר = ותפסל "צייר" ואמר גם על פיסול ועל ריקמה]] **מקשה**. בטידי"ץ בלע"ז. [=עשוי בהקפאה] כמו, "קא לְדָא נַקְשׁוּ" (וּנְיָאֵל הַ), [=וְלוֹ לֹוּ הַבֵּן] **קצות הכפרת**. ראשי הכפרת; [בקצות שעל פני השטח העליון, לא בקצות שבידי דפנת הכפרת] **יט ועשה כרוב אחד מקצה**. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש, "כרוב אחד מקצה מזה": [ראה ציור] **מן הכפרת** עצמה, תעשה את הכרובים. זהו פירושו של "מקשה תעשה אותם", (פס' יח) שלא תעשם את הכרובים בפני עצמם ותחברם לכפרת: (אלא הכל תעשה מנש וזהב אחד) **כ פרשי כנפים**. שלא תעשה כנפיהם שוכבים, אלא פרושים וגבוהים, למעלה אצל ראשיהם, באופן שיהא עשרה טפחים בקלל שבין הכנפים לכפרת, כדאיתא בסוכה: (ה) **כא ואל הארון תתן את העדות**. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר, "ונתת אל הארון את העדות". [פסוק טו] ויש לומר, שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפרת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואח"כ יתן את הכפרת עליו. וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר, "ויתן את העדות אל הארון" ואח"כ, "ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה": (שמות מב, ב) [כלומר, שלא יבא את הכפרת על הארון אפילו לרגע, טרם שהונחו בו הלוחות. ולכן כתב את פס' טו קודם שצוה על הכפרת, ללמד שהלוחות יהיו מונחת בארון לפני שהונחה הכפרת על הארון אפילו פעם אחת]

כב

ונועדתי לך שם
ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים
אשר על־ארן העדת
את כל־אשר אצווה אותך אל־בני ישראל: [פ]

כב ונועדתי לך שם. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אזי אותו מקום [=בין הכרובים] אקבע למועד, שאבוא שם לדבר אליך: **ודברתי אתך מעל הכפרת**. [הכפרת היתה מונחת על ארון הקודש, שהיה מונח לפני הפרוכת] ובמקום אחר הוא אומר, "ודבר ה' אליו מאהל מועד לאמר", (ויקרא א, א) – אהל מועד זה היכל המשכן שהיה מחוץ לפרוכת, נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה! תשובה: בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם – "ובבא משה אל אהל מועד, וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו'", (במדבר ז, פט) משה היה נכנס למשכן, וכיון שבא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה שעמד באהל מועד: [ונמצאו שני הכתובים מתקיימים] [ראה ציור] **ואת כל אשר אצווה אותך אל בני ישראל**. הרי נ"י"ז זו של 'את', יתירה וטפלה. וכמוהו הרבה במקרא. [שכתוב וא"י יתירה, כגון: לעיל פס' יב; ויקרא ז, טו. / (בספרי תורה שלנו כתיב 'את')] וכן תפטר [משמעותה של הוא"י במילת 'את', (על פי גירסת ספר תורה שהיה לפני רש"י)] – "ואת אשר אדבר עמך שם, את כל אשר אצווה אותך – אֶל בני ישראל הוא: [בשביל צרכיהם וענייניהם]

[אופן קשירת החושן; בחלקי התחתון]

כו על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחתונות, לְיָמִין וְלְשֵׁמאל: על שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אַל עֵבֶר הָאֶפֶד, בֵּיתָהּ. הרי לך שני סימנים -

- **האחד, שיתנם** (את 2 הטבעות) **בשני קצות** של תחתיתו, שהוא כנגד האפוד; שהרי עליונו אינו "כנגד האפוד" שהרי סמוך לצואר הוא, ואילו האפוד נתון על מתניו [מהמקרא "על שפתו אשר על עבר האפוד", למדנו שהטבעות צריכות להיות בשני קצות החושן **למטה**]
 - **ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעבר החושן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים,** שנאמר "**בֵּיתָהּ**". ואותו העבר הוא אשר לצד האפוד, שהרי את חשב האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסיגר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החושן, וקצותיו של החושן שוכבין עליו; על חשב האפוד. (לא על הקיפול) [ראה תמונת א+ג]
- [שלא תאמר שהיו הטבעות בקצות החושן **למטה** אולם **כלפי חוץ** (מכד אבני החושן), לכן אמר "בֵּיתָהּ" - **כלפי פנים**]

כו על שתי כתפות האפוד מלמטה. **שהמשבצות** נתונות **בראשי** כתפות האפוד העליונים הבאים על כתפיו כנגד גרונו, ונקפלות ויורדות לפניו, [על המשבצות למדנו לעיל פס' יג]

והטבעות שבפסוקנו, צוה ליתן בראשן השני, [=בקצה התחתון של הכתפות. היכן] שהוא מחובר לאפוד, והוא שנאמר, "**לעומת מחברתו**" - סמוך למקום חבורן באפוד, **למעלה** מן החגורה מעט, שהמחברת [=מקום חיבור תפירת הכתפות אל חגורת האפוד] היתה לעומת החגורה, ואלו הטבעות, נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר, "**ממעל לחשב האפוד**". והן [הטבעות שבתחתית הכתפות, היו מקבילות] כנגד סוף החושן. [ראה תמונה ב]

ונותן פתיל תכלת באותן הטבעות ובטבעות-החושן, ורוכסן באותו פתיל לְיָמִין ולשמאל - שלא יהא תחתית החושן הולך לפניו וחורר לאחור, ונוקש על כריסו; ונמצא החושן מיושב על המעיל יפה!:

ממול פניו. [של האפוד, כלומר], **בעבר החיצון.** [בצד החיצוני של הכתפות. לא בצד שצמוד לִגְב הכהן]

כח וְיִרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן

וכן, "**מְרַכְּסֵי אֵישׁ**", (תהלים לא, כא) - חבורי קבלי רשעים.

וכן "**וְהִרְכְּסִים**, לְבָקְעָהּ", (ישעיה מג) - הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לְיָנֵא שביניהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הַיָּנֵא זקופה ועמוקה - [היירידה מהרים אלו לְיָנֵא שביניהם, הוא בשיפוע חז] [ואמר הנביא, שסופם של הרים אלו, שִׁי:] והיו **לבקעת** מישור, ונוחה לילך:

להיות על חשב האפוד. להיות **החושן דבוק** על חֶשֶׁב האפוד. [רש"י השלים 2 מילים שהמקרא קצר] **ולא יָנַח.** לִי ניתוק. / ולִי ערבי הוא, כדברי דוֹנָש בן לִבְרֵט:

כח, כו וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן - [היכן?]

^[א] עַל־שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אַל־עֵבֶר הָאֶפֶד - ^[ב] בֵּיתָהּ:

כו וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם -

^[א] עַל־שְׁתֵּי כְּתָפוֹת הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פְּנֵיו

^[ב] לְעַמֹּת מַחְבְּרָתוֹ

^[ג] מִמַּעַל לְחֶשֶׁב הָאֶפֶד: [=מנה הכתוב 3 פריטים, היכן יהיו 2 הטבעות האחריות]

כח וְיִרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבְעוֹתָיו אֶל־טַבְעוֹת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּלָתִת לְהִיּוֹת [החושן דבוק], עַל־חֶשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יָנַח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד:

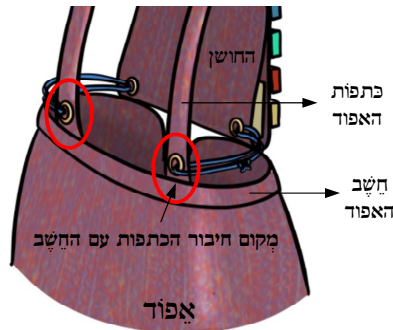
קשירת החושן בחלקו התחתון

כ" מטבעות

ג החושן קשור לכתפות למעלה (ולמטה), ונמצא מונח על המעיל בצורה יפה

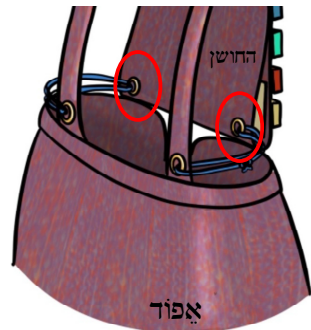

ב פסוק כו - 2 טבעות על כתפות האפוד

2 טבעות בתחתית כתפות האפוד, מבחוץ; מול מקום חיבור הכתפות עם החשב, ומעליו; וכנגד סוף החושן.

א פסוק כו - 2 טבעות על קצות החושן

2 טבעות בקצוות תחתית החושן, מן הצד הפנימי.

כח,לט וְשִׁבְצָתָהּ הַכְּתָנֶת שֵׁשׁ [שש = פשתן]
 וְעָשִׂיתָ לָהֶם מִצְנַפֵּת שֵׁשׁ
 וְאֲבָנֵט תַּעֲשֶׂה מֵעֵשֶׂה רֶקֶם:

3 בגדי כהן גדול נוספים

לט וְשִׁבְצָתָהּ. עֲשֵׂה אותה משִׁבְצוֹת מִשְׁבְּצוֹת, וּכְלָהּ שֵׁשׁ: [=פשתן, ואין מעורב בה מין אחר. ולא תאמר שרק המשבצות שבה יְעֲשֶׂה מִשֵּׁשׁ, ואת הכותנת יעשה ממין אחר, אלא היא המשבצות שבה, יעשה מִשֵּׁשׁ]

מ ולבני אהרן תעשה כְּתָנֶת. ארבעה בגדים הללו ולא יותר – כתונת, ואבנט, ומגבעות היא מצנפת; ומכנסים הכתובים לְמִטְשָׁה בְּפָרְשָׁה: [בפסוק מב]

מא והלבשת אתם את אהרן. "אותם" האמורים באהרן והם: – חושן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשבץ, מצנפת, ואבנט, וציץ; ומכנסים – הכתובים לְמִטְשָׁה בְּכוֹלָם: [בפסוק מב]

ואת בניו אתו, תלביש את בניו את "אותם" 4 בגדים הכתובים בהם: [והלבשת אותם... את בניו] וּמְשַׁחָתָהּ וְאוֹתָם. את אהרן ואת בניו בְּשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה: [אך בגדיהם לא נמשחו בשמן המשחה] וּמְלֵאֲתָהּ אֶת יָדָם. כל "מְלֵאֲתָהּ יָדָם" ל' חֲנוּךְ [=התחלה], כשהוא נכנס לְדַבֵּר לְהִיוֹת מוֹחֵק בו מאותו יום והלאה. [כשאדם מחזיק דבר בידו הרי הוא בחוקתו, כך מיניו לְתַפְקִיד נחשב שנתמלאה ידו ממנו] ובלשון לע"ז כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט בידו בֵּית יָד [=כפפה] של עור שקורין גנ"ט [=כפפה] ועל ידו הוא מחזיקו בְּדַבֵּר, וקורין לאותו מְסִירָה – ריושטי"ר, [=להלביש] והוא "מְלֵאֲתָהּ יָדָם":

מב וְעָשִׂה לָהֶם. לאהרן ולבניו: [ולא תאמר שמוסב על בניו בלבד] מְכַנְסֵי כָד. הרי 8 בגדים לכהן גדול, ו-4 לכהן הדיוט:

[לכן הזכיר המכנסיים בנפרד מבגדי אהרן ובניו, וכן הזכירם לכולם יחד – לפי שאינם עשויים לכבוד ולתפארת, רק לכסות בשר ערוה.]

וְתָר 3 בגדי בניו – פְּתִילֵת אֲבָנֵט וּמִגְבַּעַת – אע"פ שהיו גם לאהרן,

מכל מקום הזכירם לאהרן בנפרד (פסוק לט), ולבניו בנפרד (פסוק מב) לפי שאין דומה כבוד אהרן לכבוד בניו

מג והיו על אהרן. כל הבגדים האלה על אהרן הראויין לו: [ואין הכוונה רק למכנסיים]

ועל בניו. האמורים בהם: [4 בגדים. / שלא תאמר שגם הם ילבשו 8 בגדים כמו אהרן]

בבואם אל אוהל מועד. לְהִיכָל, [=אל המקדש, מקום השולחן והמזבח והקטורת. ראה רש"י לא,יא]]

וכן לְמִשְׁכָּן: [=בית המקדש; שהוא משכן קבע. / ר"מ, ז'וכן לְמִשְׁכָּן, היינו קודש הקדשים]

[מלבד איסור עבודה בחיסור בגדים, נאסרו גם להכנס לאוהל מועד (ולביהמיק) שלא לצורך עבודה, ואם נכנס לזיכיל עובר בלא חייב מלקות; ואם נכנס לקודש הקדשים שלא לצורך עבודה, חייב מיתה. (רמב"ם עבודה, הל' ביאת המקדש ב, א-ד)]

וְנִתְּנוּ. הא למדת, שהמְשַׁמֵּשׁ מחוסר בגדים, דינו במיתה: [בידי שמיים]

חֻקֵּת עוֹלָם לוֹ. כל מקום שנאמר, "חֻקֵּה" – לְעֵבֶב:

[לעבב. שגם בדיעבד, כשנעשה העניין שלא במתכונת המצוה, אינו מועיל כלום וכאילו לא נעשה.]

וּפְסוּקוֹ בָּא לְלַמֵּד, שאם עשה הכהן עבודה במשכן (וכן במקדש) כשהוא מחוסר בגדים – עבודתו פסולה וכאילו לא נעשתה.

(רמב"ם ספר עבודה, הל' כלי המקדש י,ד.)

מ ולבני אהרן תעשה כְּתָנֶת וְעָשִׂיתָ לָהֶם אֲבָנֵטִים וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם – לְכַבֹּד וּלְתַפְאָרֶת:

מא והלבשת אתם את אהרן ואֶת־בְּנָיו אִתּוֹ וּמְשַׁחָתָהּ אִתָּם וּמְלֵאֲתָהּ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֶתָּם וְקִהַנּוּ לִי:

מב וְעָשִׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־כָד לְכִסּוֹת בֶּשֶׂר עֲרוּהָ מִמֵּתְנֵיָם וְעִד־יִרְכָּם יְהוָה:

מג והיו על-אהרן ועל-בְּנָיו בְּבָאֵם | אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲזַי בְּגִשְׁתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת בְּלִדְשׁוֹ וְלֹא־יִשְׂאוּ עוֹן וּמָתוּ חֻקֵּת עוֹלָם לוֹ וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו: [ס]

4 בגדי כהן הדיוט

4 בגדי כהן הדיוט	8 בגדי כהן גדול
כתנת	כתנת
מגבעת	מצנפת
אבנט	אבנט
מכנסים	מכנסים

חושן
אפוד
מעיל
ציץ

ג. דיני צרעת הבית

ושישי כשהן מחוברות

צרעת הבית

רביעי יד, לג וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה

ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם: [אז:]

ובא אשר לזו הבית והגיד לכהן לאמר

"כנגע נראה לי בבית":

וצוה הכהן ופגז את הבית

בטָרָם יבא הכהן לראות את הנגע

ולא יטמא כל אשר בבית

ואחר כן יבא הכהן לראות את הבית:

וראה את הנגע והנה הנגע בקירת הבית

שקערות ירקרקות או אדמדמת

ומראיהו שפל מזהקיר:

ויצא הכהן מזה הבית אלפתח הבית

והסגיר את הבית שבעת ימים:

הסגר 1

ושב הכהן ביום השביעי

וראה והנה פשה הנגע בקירת הבית:

וצוה הכהן וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע והשליכו אתהו אל מחוץ לעיר אל מקום טמא:

ואת הבית יקצע מבית - סביב [מבפנים] [סביב לנגע]

ושפכו את העפר אשר הקצו

אל מחוץ לעיר אל מקום טמא:

ולקחו אבנים אחרות והביאו אלפתח האבנים

ועפר אחר יקח וטח את הבית: [ומסגירו הסגר 2]

לד ונתתי נגע צרעת. [נקט הכתוב יתחתי, לי הבטחה, כי] בשורה טובה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוניים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, ועל ידי הנגע נותץ הבית ומוצאין!

לד ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם: [אז:] ובה אשר לזו הבית והגיד לכהן לאמר "כנגע נראה לי בבית":

לד ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם: [אז:] ובה אשר לזו הבית והגיד לכהן לאמר "כנגע נראה לי בבית":

לד ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם: [אז:] ובה אשר לזו הבית והגיד לכהן לאמר "כנגע נראה לי בבית":

לד ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם: [אז:] ובה אשר לזו הבית והגיד לכהן לאמר "כנגע נראה לי בבית":

לד ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם: [אז:] ובה אשר לזו הבית והגיד לכהן לאמר "כנגע נראה לי בבית":

לד ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם: [אז:] ובה אשר לזו הבית והגיד לכהן לאמר "כנגע נראה לי בבית":

לד ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם: [אז:] ובה אשר לזו הבית והגיד לכהן לאמר "כנגע נראה לי בבית":

לד ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם: [אז:] ובה אשר לזו הבית והגיד לכהן לאמר "כנגע נראה לי בבית":

מ וחלצו את האבנים. כתרגומו, "וישלפון" - ויטלו משם.

כמו, "וחלצה נעלו" (דברים כהט) - לי הסרה:

אל מקום טמא. מקום שאין טהרות משתמשות שם; [שאינן שם אכולים של קודש או כלי קודש שאינם טמאים] / ולא תפרש "מקום טמא" כמשמעו שהקרקע טמאה, לפי שקרקע אינה מקבלת טומאה [למדרך הכתוב שהאבנים הללו מטמאות מקומן, בעודן בו; ולא את הקרקע, אלא כל מה ששם]

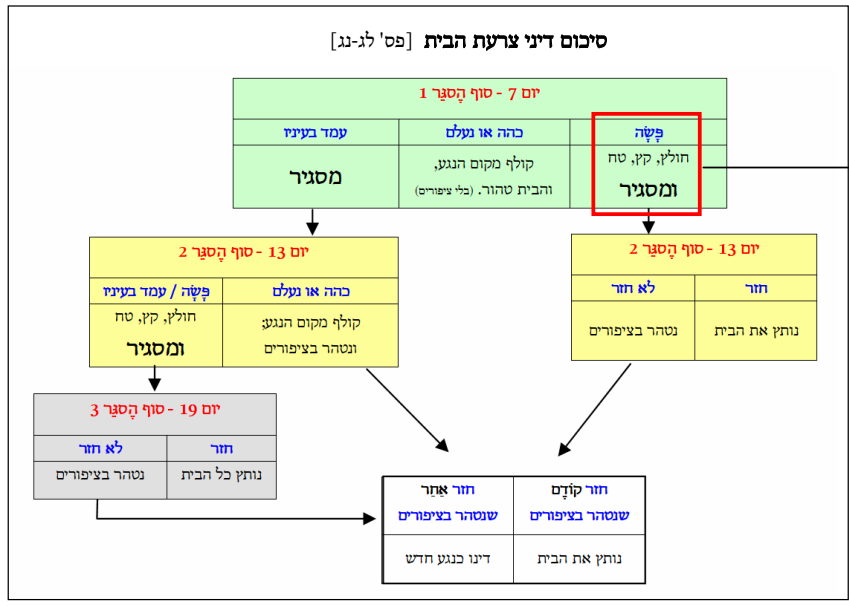
מא יקצע. ורודונייר בלעז. [=לכרסם] ובל' משנה יש הרבה:

מבית. מבפנים: [כלומר, ישיף ויסיר הטיט והעפר מסביב לאבנים הנטעות, בצד הפנימי של הבית]

סביב. סביבות הנגע; בתורת כהנים נדרש כן, שיקלף הטיח שסביב אבני הנגע:

[ואין פירוש "סביב", שיקציע את כל סביבות פנים הבית, שאם כן היה לו לומר, "ואת הבית יקצע מבית", בלי מילת סביב]

הקצו. ל' קצה; כלומר, "ושפכו את העפר אשר קצעו" [=גרדו] בקצות הנגע סביב; [מסביב לו]

42 מסעות (תניית)

אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצַבְאוֹתָם • [מסעות הללו היו:] בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: ויכתב משה את־מוצאייהם למסעיהם על־פי יהוה - ואלה מסעיהם למוצאייהם:

[42 תניית (=מסעות), וביניהם 41 נסיעות. (רש"י שמות מ, לח.)]

שנים א-ב (141 מסעות)

1 ויסעו מרעמסס בחדש הראשון
 בחמשה עשר יום לחדש הראשון •
 ממחנת הפסח יצאו בני־ישראל ביד רמה -
 לעיני כל־מצרים:
 ומצרים מקברים את אשר הפך יהוה בהם כל־בכור
 ובאלהיהם עשה יהוה שפטים:
 2 ויסעו בני־ישראל מרעמסס ויחנו בסכת:
 3 ויסעו מסכת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר:
 4 ויסעו מאתם
 וישב על־פי החירת אשר על־פני בעל צפון
 ויחנו לפני מגדל:
 5 ויסעו מפני החירת ויעברו בתוך־הים המדברה
 וילכו דרך שלשת ימים במדבר אתם ויחנו בקרה:
 6 ויסעו מקרה ויבאו אילמה
 וביאלים - שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים
 ויחנו־שם:
 7 ויסעו מאילם ויחנו על־ים־סוף:
 8 ויסעו מים־סוף ויחנו במדבר־סין:
 9 ויסעו ממדבר־סין ויחנו בדפקה:
 10 ויסעו מדפקה ויחנו באלוש:
 11 ויסעו מאלוש ויחנו ברפיחם
 ולא־היה שם מים לעם לשתות:
 12 ויסעו מרפיחם ויחנו במדבר סיני:
 13 ויסעו ממדבר סיני ויחנו בקברת התאווה:
 14 ויסעו מקברת התאווה ויחנו בחצרת:

15 ויסעו מחצלת ויחנו ברתמה:
 (רתמה היא קדש שבמדבר פארן - שם חנו 19 שנה. / אח"כ נדרו משך 19 שנה, ובסופם חנו בקדש שבמדבר צין. (עין רש"י פס' א / לעיל לבח / דברים א, מו / סדר עולם רבה, סוף פרק ח))

16 ויסעו מרתמה ויחנו ברמון פרץ:
 17 ויסעו מרמון פרץ ויחנו בלבנה:
 18 ויסעו מלבנה ויחנו ברסה:
 19 ויסעו ברסה ויחנו בקהלתה:
 20 ויסעו מקהלתה ויחנו בהר־שפר:
 21 ויסעו מהר־שפר ויחנו בחרדה:
 22 ויסעו מחרדה ויחנו במקהלת:
 23 ויסעו ממקהלת ויחנו בתחת:
 24 ויסעו מתחת ויחנו בתרח:
 25 ויסעו מתרח ויחנו במתקה:
 26 ויסעו ממתקה ויחנו בחשמנה:
 27 ויסעו מחשמנה ויחנו במסרות:
 28 ויסעו ממסרות ויחנו בבני יעקן:
 29 ויסעו מבני יעקן ויחנו בחר הגדגד:
 30 ויסעו מחר הגדגד ויחנו ביטבתה:
 31 ויסעו מיטבתה ויחנו בעברנה:
 32 ויסעו מעברנה ויחנו בעציון גבר:
 33 ויסעו מעציון גבר ויחנו במדבר־צן הוא קדש:
 34 ויסעו מקדש ויחנו בהר החר בקצה ארץ אדום:
 ויעל אהרן הכהן אל־הר החר על־פי יהוה - וימת שם
 בשנת הארבעים לצאת בני־ישראל מארץ מצרים
 בתדש החמישי באחד לחדש:
 ויהיו בן־ששֶׁלֶש ועשרים ומאת שנה במתו בהר החר: [ס]
 [עוד 8 מסעות א-ח]

19 שנה בקדש [עוד שנה] 120

19 שנים אח"כ ובין השנים 20 עד 39, עברו 19 מסעות

שנה ה-40

רש"י

א אלה מסעי. למה נכתבו המסעות הללו? [2 תשובות]

- 1 להודיע חסדיו של מקום [שלה"ה], שאע"פ שגור עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר, לא תאמר שהיו נעים ומטולטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה; [תניית] - שהרי אין כאן אלא 42 מסעות, צא מהם 14 מסעות, שכולם היו בשנה ראשונה קודם גזירה, משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה שמשם נשתלחו המרגלים, שנאמר, "ואחר נסעו העם מחצרות, ויחנו במדבר פארן... שלח לך אנשים וגו'", [לעיל יבטו - יגב]. וכאן הוא אומר, "ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה", [לגיה] למדת שהיא [רתמה. היתה] במדבר פארן. [המרגלים נשלחו מקדש ברנע שבמדבר פארן [לעיל יגב / לבח]. והכתוב כאן מכנה את קדש. יחזקאל. / עין רש"י לקמן פס' יח העטמ]
- ועוד, הוצא משם 8 מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן, מהר ההר עד ערבות מואב, בשנת הארבעים. [מסעות 35-42]
- נמצא, שכל שמונה ושלשים שנה, [בין השנים 2-39] לא נסעו אלא 20 מסעות. [מסעות שנספרם 15-34] - זה מיסודו של ר' משה הדרשן.
- 2 ר' תנחומא דרש בו דרשה אחרת - משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חורין, התחיל אביו מונה כל המסעות, אמר לו אביו, "כאן לשנו, [רמו למקומות שחנו בנחת] כאן הוקרנו התקירות, כאן חששת את ראשך. [רמו למקומות שחנו בהם בעצר כשנסחר להם דבר. והנמשך, כך אמר הקב"ה למשה. "מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני". / לכן נכתבו כל המסעות הללו, כדי שישמו אל לבם אהבתו של ה' עליהם, על אף כל הכעס שהכעיסוהו, ויחוו מוסר שלא לעשות כן עוד]
- ד ומצרים מקברים. טרודים באבלם: [אף הוא מחסיו ה', שלכן לא נתנו לב על ישראל להפריעם ולעכבם ביציאתם]
- יה ויחנו ברתמה. על שם לשון הרע של מרגלים שנאמר, "מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיהך, יצוי גבור שנונים עם גחלי רתמים?": [תהלים קכג. ה']
- לח על פי ה'. מלמד שמת בנשיקה: [לא ע"י מלאך המות, אלא ה' נטל נשמתו. / המילים על פי ה' נמשכות לפניו ולאחריו - "יעל ה' החר על פי ה' / על פי ה' ימת שם. והו שדרש שמת בנשיקה]

גבולת הארץ לענין מצוותיה

וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: **כ** צֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ כְּנָעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפְּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אָרֶץ כְּנָעַן לְגַבְלֹתֶיהָ:

א וְהָיָה לָכֶם פְּאֵת־נֹגֵב - מִמִּדְבַר־צָן עַל־יַדֵי אֲדוֹם וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל נֹגֵב מִקְצֵה יַם־הַמֶּלַח קִדְמָה: **ד** וְנֹסֵב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֹּגֵב לְמַעַלָּה עַקְרֵבִים וְעֵבֶר צִנְהָ וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו מִנֹּגֵב לְקִדְשׁ בְּרָנֶעַ וַיֵּצֵא חֲצֵר־אֲדָר וְעֵבֶר עֲצֻמָּנָה: **ה** וְנֹסֵב הַגְּבוּל מֵעֲצֻמֹּן - נַחֲלָה מִצְרַיִם [נחלה = נחל] וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו הַיַּמָּה:

ו וְגְבוּל יָם - וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וְגְבוּל זְהִי־הָיָה לָכֶם גְּבוּל יָם:

ב זאת הארץ אשר תפל לכם וגו'. לפי שהרבה מצוות נוהגות בארץ ואין נוהגות בחוצה לארץ, לכן הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותיה סביב, לומר לך - מן הגבולים הללו ולפנים - המצוות נוהגות: [כגון: כלאים, ערלה, תרומות ומעשרות, ביכורים ועוד] **תפול לכם**. על שם שנתחלקה בגורל, נקראת חלוקה - ל' 'נפילה', [לפי ש'מפלים' גורלות] ומדרש אגדה אומר, ע"י [פיו] **שהפיל** הקב"ה שריהם של שבעה אומות מן השמים וכפתן לפני משה, אמר לו, 'ראה, אין בהם עוד פח'!'. [לכן נקט שהארץ 'תפול' לכם"]

ג והיה לכם פאת נגב. [כל] רוח דרומית אשר מן המזרח למערב: [לא רק דרומית ופאת הגבול] **ממדבר צן** אשר אצל **אדום**; שם מתחלת מקצוע דרומית-מזרחית של ארץ תשעת המטות. כמדבר? [הולך ומוכיח שהגבול הדרומי של הארץ מתחיל מ'אדום'] **צ** ארצות יושבות בדרומה של ארץ ישראל, זו אצל זו - [והן] קצת ארץ מצרים, / וארץ אדום כולה, / וארץ מואב כולה; - **ארץ מצרים**, במקצוע [דרומית] דרומית מערבית; [מנין?] שנאמר בפרשה זו 'מעצמון נחלה' [נחלה] מצרים... והיו תוצאותיו הימנה". [פס' ה'] ונחל מצרים [והנילוס] היה מהלך על פני כל ארץ מצרים, שנאמר, "מן השיחור [והנילוס] אשר על פני מצרים"; [והשע יג, ג] ומפסיק נחל מצרים בין ארץ מצרים לארץ ישראל. - **וארץ אדום** אצלה [לצד ארץ מצרים], לצד המזרח. - **וארץ מואב** אצל ארץ אדום, בסוף הדרום למזרח.

וכשיצאו ישראל ממצרים, אם רצה המקום לקרב את כניסתם לארץ, היה מעבירם את הנילוס לצד צפון, ובאין לארץ ישראל, ולא עשה כן, והיו שנאמר "ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים", [שמות יג, ה] שהם הפלשתים יושבים על הים במערבה של ארץ כנען, כענין שנאמר בפלשתים, "יושבי חבל הים, גוי פרתים", [צפניה ב, ד] מקום מוצאם של הפלשתים, ולא נחם לא הנהיגו לישראל אותו הדרך, אלא הסיבן והוציאם דרך דרומה אל המדבר, והוא שקראו יחזקאל, "מדבר העמים" [יחזקאל ב, לה] לפי שהיו כמה אומות יושבות בצדו. והוליקן ה' לישראל אצל דרומה של הארץ. מן המערב לצד מזרח, עד בואם לדרומה של ארץ אדום. ובקשו ממלך אדום שיניחם לכנס בארצו דרך רחבה ולכנס לארץ, ולא אָבָה. והוצרכו לסבוב את כל דרומה של אדום, עד בואם בדרומה של ארץ מואב, שנאמר, "וגם אל מלך מואב שלח, ולא אָבָה", [שופטים יא, ה] והלכו כל דרומה של מואב עד סופו, ומשם הפכו פניהם לצפון עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה. וכשפלו את מזרחה, מצאו את ארץ סיוחן ועוג, שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען, והירדן מפסיק ביניהם. [בין ארץ סיוחן ועוג לארץ כנען] והיו שנאמר ביפתח, "וילך ישראל במדבר, ויָסֵב את ארץ אדום ואת ארץ מואב, ויבא ממזרח שמש לארץ מואב". [שם, פס' יח] ויָבֵשׁוּ את ארץ סיוחן ועוג שהיו בצפונה של ארץ מואב, וקָרְבוּ עד הירדן, והוא [והירדן] כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב. [והערת סיכום מכל הג'ל:]

נמצא, שארץ כנען שבעבר הירדן **למערב**, היה מקצוע דרומית-מזרחית שלה **אצל אדום**:

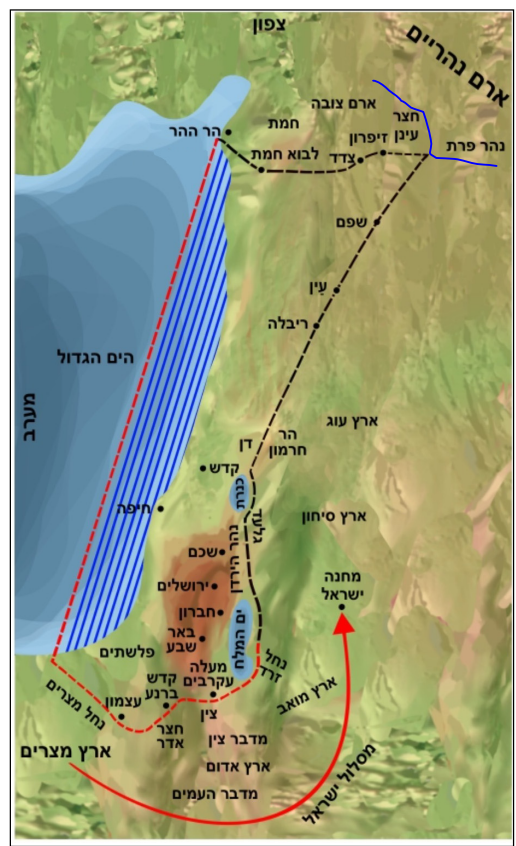
ד-ה וְנֹסֵב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֹּגֵב לְמַעַלָּה עַקְרֵבִים. כל מקום שנאמר, **וְנֹסֵב** או, **וַיֵּצֵא**, מלמד שלא היה המצר שנה ולא הולך בקו ישר, אלא הולך ויוצא לחוץ. לצדדין / וכך ביאר פסוקנו: יוצא המצר ועוקם לצד צפונה של עולם [צפון העולם = דרום הארץ] באלכסון למערב, ועובר המצר בדרומה של מעלה עקרבים. נמצא מעלה עקרבים לפניו מן המצר. = בתוכו. **ועבר צנה**. אל צין, כמו, "מצרימה"; [בראשית יב, ה] [=למצרים]

ה והיו תוצאותיו, קצותיו, **בדרומה של קדש ברנע**: **ויצא חצר אדר**. מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון של עולם, [לצד דרום הארץ. / ראה הערה במפה] ונמשך עוד באלכסון למערב ובא לו **לחצר אדר**, ומשם לעצמון ומשם **נחל מצרים**. וְלָשׁוֹן וְנֹסֵב האמור כאן, [ונסב הגבול מעצמון. / לפי שאכן מעצמון הגבול מתעקם באלכסון צפונה] לפי שכתב, **ויצא חצר אדר**, **שהתחיל להרחיב** קו הגבול משעבר את קדש ברנע, ורוחב אותה רצועה שבלטה לצד צפון [העולם = דרום] היתה מקדש ברנע עד עצמון, ומשם והלאה **נתקצר המצר**, **ונסב** לצד הדרום [דרום העולם = צפון], ובא לו **נחל מצרים**, ומשם לצד המערב אל הים הגדול, שהוא [הים] **מצר מערב** של כל ארץ ישראל. [והערת סיכום:] **נמצא**, נחל מצרים במקצוע מערבית דרומית: [של גבול ארץ ישראל]

ה והיו תוצאותיו **הימנה**. אל מצר המערב. [אין הכוונה והיה קצוה **אל הים**. אלא והיה זה קצוה **למערב**] שאין עוד גבול נגב מאריך לצד המערב משם והלאה: **נסב הימנה**. מערב. ואם כוונתו לים, יציין את שמו]

ו וְגְבוּל יָם. ומצר מערבי מהול - **והיה לכם הים הגדול**, למצר: **וגבול**. הַיָּם [איים] שבתוך הים, אף הם מן הגבול. והם איים שקורין אישלי"ס: [=איים]

שים לבו - שרשיי כותב: **דרומו של עולם = צפון הארץ**. [גבול צפון א"י, הוא הקצה הדרומי של חלק העולם שמצפון לא"י] **צפונה של עולם = דרום הארץ**. [גבול דרום א"י, הוא הקצה הצפוני של חלק העולם שמדרום לא"י]

חרבן אדם ועשו

חזון עבדיה

כה אמר אדני יהוה לאדם

שמועה שמענו מאת יהוה וציר בגוים שלח - ויאמרו גוי לגוי: "קומו ונקומה עליה על אדם למלחמה!"

הנה קטן נתתי בגוים בזוי אתה מאד:

נאותם

ידון לבד השיאך שכני בחגויסלע מרום שבתו אמר בלבו - מי יורדני ארץ?!

אסתגביה כנשר ואסבין כוכבים שים קנה משם אורידך! נאסיהה:

כשלום במלחמה

אסגנבים באוילך אסשודדי לילה איך נדמיתה? הלוא יגנבו דים?

אסבצרים באו לך הלוא ישאירו עללות?

איך נחפשו עשו? נבעו מצפוני?

עדהגבול שלחוד כל אנשי בריתך

השיאך יכלו לך אנשי שלמדך

לחמדך ישמו מזוז תחתידך

אין תבונה בו: [בעשו / שלא הבין מה עושים לו אנשי בריתו]

חרבנם - עונש על יחסם לבני יהודה

הלוא ביום ההוא נאסיהה

והאבדתי חכמים מאדם ותבונה מהר עשו:

וחתו גבוריך תימן

למען יפרת איש מהר עשו - מקטל:

מחמס אחיד יעקב תכסך בושח ונכרת לעולם:

ביום עמדך מנגד ביום שבות זרים חילו

ונכרים באו שערי ואלירו שלם ידו גורל

גסיתה פאחד מהם:

ואליתרא ביום אחיד ביום נכרו

ואליתשמח לבנייהודה ביום אבדם

ואליתגדל פיד ביום צרה:

אלתבוא בשערעמל ביום אידם

אלתרא גסיתה ברעתו ביום אידו

ואליתשלחנה [את ידך] בחילו ביום אידו:

ואליתעמל עליהפרק להכרית אתפליטיו

ואליתסגר שרידיו ביום צרה:

א חזון עובדיה. מאי שנא עובדיה שנפא לאדום, ולא ניבא נבואה אחרת?

תשובה: אמרו חכמים, "עובדיה גר אדומי היה. [יודעת רבותינו, הוא שהיה בימי אחאב. (יר"ק)] אמר הקב"ה, מהם ובהם אביא עליהם,

יבוא עובדיה שדר [שגד] בין שני רשעים, אחאב ואיזבל, ולא למד ממעשיהם; ויפרע מעשו הרשע, שדר בין שני צדיקים, יצחק ורבקה, ולא למד ממעשיהם:

ב הנה קטן נתתיך. כלפי שקראו אביו "בנו הגדול" (בראשית כ"א) ואמו "בנה הגדול", (שם כ"ב) אמר הקב"ה, "לפני קטן הוא".

רבותינו דרשו: קטן. שלא היה להם לא קרב ולא לשון:

בזוי. שלא היו מעמידין מלך בן מלך: [בגמרא ע"ז י. הגרסה היא להפוך]

ג שוכני בחגי סלע. סומך על משענת אבותיו אברהם ויצחק, והם לא יועילו לו.

[שוכני = שוכן, שהייד בו יחירה. כמו 'הושבו בשמים' = הושב בשמים. / 'מקמי מעפר, דלי' = מקום מעפר, דל]

חגני. כמו, "והייתה אדמת יהודה למצרים, לחנא". [לשכר. (במובן אחד ואימה) (ישעיה ט"ו). פרייטייני"א בלע"ז. (=שכר, חור)]

ואל תתמה על י"ו של חגני, שהיא כו"ו של "קצוני", (תהלים ס"ה) [קצות, בסמיכות - קצין] וכו"ו של "מסחתי" (בראשית כ"ט) - שאין יסוד בתיבה הו, אלא אותיות ט"ו וח"ו:

ה-ו פאו לך. פאו עליך:

איך נדמיתה? למה נרדמתה דומם, עד שגנבו כל רצונם:

הלוא בצרים, שאירו עוללות. ואלה, לא ישאירו לך כלום, כי יחפשוך, ויגלו וידרשו מצפוניך:

ו נבעו. תרגום יונתן, "אתגליו", (נתגלו. / וכן נביטה = מים המוסתרים באדמה ונבעים. מתגלים)

אבל ולשון ארמית "נבעו" - נתבקשו. וכן, "אם תבעיון, בעיו". (ישעיה כ"א) [אם תבקשו. בקשו]

ז עד הגבול שלחור. אותם שהבטיחוך שיושיעו לך עזרה, באו עמך ולך עד גבול ארצך, עד הספר (=הגבול) ששם באו עליך למלחמה, ובזאת השיאוך והצליחו:

קלו לך. לפתותך לצאת, לאותה מלחמה, אבל אחיב ושוב מאחריך:

לחמך, ישימו מזוז תחתך. אף מאכלך, שם לך אחיך יעקב למזור, [ולתקלה. ראה תרגום] שנתן לך לחם וניד ערשים, ועל ידו (=בלל) בנית את הבכורה:

[אחרים בארו משין מה שפתח בתחילת הפסוק - אנשי לחמך, חבריך האוכלים עךך, ישמו לך תקלה בעצתם הרעה]

מזור. חוללי. [=מן המילים המתהפכות במשמעותן, שיש "מזור" שפירושו רפואה, כגון, ירמיה לג.]

ט וחתו גבוריך תימן. יחתו ויפחדו, ויפנו לנוס אל ארץ ישמעאל.

[ארץ ישמעאל היא דרומית לארץ אדם. / וכאילו אמר, וחתו גבוריך לתימן]

ויונתן תרגם, "ויתברון גברך, יתבי ארעא דרומא". [=שכרו גיבוריך, ישבי ארץ הדרום]

למען יכרת כל איש גבור, מהר עשו - מקטל. מרוב הרג שיבוא עליכם:

י מחמס אחיך יעקב. בשביל חמס שעשית ליעקב:

יא ביום עמדך מנגד. שלא באת לעזור לו:

גם אתה, כאחד מהם. מעלה אני עליך, כאילו אתה מן הבאים עליהם:

יב ואל תרא ביום אחיך. לא היה לך להביט ולעמוד מנגד:

ביום נכרו. ביום הסגרו ביד אויב. [האויב. הם הבבלים]

וכן הוא אומר בשאול, "נפר אותו אלהים פידי", (ש"א כ"ג) - הסגיר אותו בידי:

יג ואל תשלחנה בחילו. אל תשלחנה ידך בנכסיו. כן תרגם יונתן.

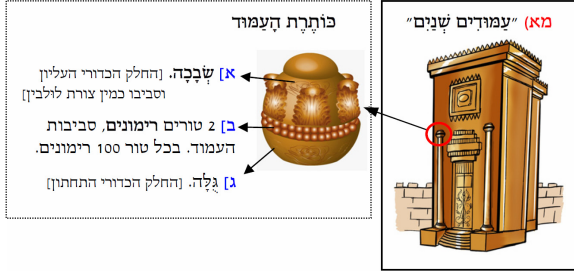
ומקרא קצר הוא, וצריך להוסיף עליו, מילת "ידך":

יד ואל תעמד על הפךך. מקום שהבורחים יוצאים דרך שם למלט.

ובלשון לע"ז קוראים אותו טר"ג. [=סדק] [בשד"ך על עיר לתפשה. אין מקיפין אותה מארבע רוחותיה,

אלא משלש רוחותיה. ומנחין מקום לבורח, ולכל מי שירצה להמלט על נפשו. (רמב"ם ספר שופטים, הל' מלכים ג, ו) והטעם, כדי שהאויב לא ילחם בחירוף נפש עד המוות, אלא אם יפחדו ויכלו לנוס דרך אותה רוח רביעית]

מ הפירות. של נחשת, לְדָשֶׁן את המזבח: [בהם היו נותנים את האפר ומורידים מן המזבח] [ואומר אני, הפירות הן הן "סירות"; (שבפסוק מה) כמה דאת אמר, "בְּכִיּוֹר אֵשׁ בְּעֵצִים", (וכריה יב), (=כסיר על האש הדולק ע"י עצים) וכן, "וְהִקְדָּה בְּכִיּוֹר"; (ש"א ב, ד) (=הדכה (=תקע בכח) את המזלג בתוך הסיר, להעלות ממנו פֶּשֶׁר) הַיָּעִים. מגרפות של נחושת, שקורין ודי"ל בלע"ז. [=יעה, מגרפה] לחתות בהן דָּשֶׁן בתוך הסירות: [=הם הכיורות]

מב שני טורים רמונים. מאה רמונים בְּטוֹר, חרוזים בשרשרת: [בכל גולת כותרת שעל כל עמוד, ובכל טור 100 רימונים = סה"כ 400 רימונים]

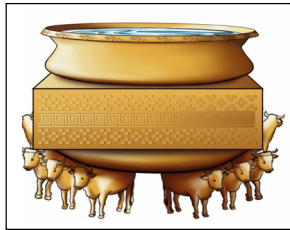
מ ויעש חירום את הכירות ואת היעים ואת המזרקות • ויכל חירם לעשות את כל המלאכה אשר עשה למלך שלמה בית יהוה:

סיכום פלי נחושת

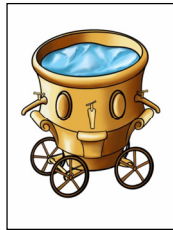
מא עמדים שנים וגולת הכתרת אשר על ראש העמודים - שתים והשבכות שתיים לכסות את שתי גולת הכתרת אשר על ראש העמודים: **מב** ואת הרמנים ארבע מאות לשתי השבכות שני-טורים רמנים לשבכה האחת לכסות את שתי גולת הכתרת אשר על פני העמודים:

2 עמודי פתח ההיכל

מד היים, ו-12 בקר תחתיו

מג ביור מונח על מכונה

מג ואת המכנות - עשר ואת הכירות עשרה על המכנות: **מד** ואת היים האחד ואת הבקר שנים עשר תחת היים:

המכנות והכיורות היים

מה הסירות, היעים, המזרקות. הם האמורים לעיל ב**פטוק מ**. [אלא ששם קורא לסירות, "כירות"]

בעיור: כהן אוחז **בְּיָדוֹ**, וגורף את אפר הקרבנות **לתפוח**. (=ערימת אפר צבורה) כשהיה התפוח רֶבֶה, היו ממלאים את האפר **בְּסִיָּרִים (כירות)** ומוציאים אותם אל שפך הדשן. **מזרק.** כלי לקבלת דם השחיטה.

מה ואת הסירות ואת היעים ואת המזרקות ואת כל הכלים האלה אשר עשה חירם למלך שלמה בית יהוה - נחשת ממרט:

כי האלה

מו יצקם. התיכם; (לנחושת שלהם) ויצקם כתבניתם: **במעבה האדמה.** תרגום: "בעובי גְּרִגְשָׁתָא": [**רגשתא** - מין אדמה אדומה. (עיין "ערך השלם")]

מו בכפר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה בין סכות ובין צרתן: [ראה מפה]

מו וינח שלמה מלשקול את משקל הכלים האלה, מרוב מאד, מפני היות משקלם עצום [וְחָדַל לַסְפּוֹר מִשְׁקָלָם:

מו וינח שלמה את כל הכלים - מרוב מאד מאד לא נחקר משקל הנחשת:

מראה על זרובבל (נחמיה)

כ"ו יואמר

הסבר המראה

א וישב המלך הדבר בי

ויעירני באיש אשר יעור משנתו:

ב ויאמר אלי מה אתה ראה

ואמר - "ראיתי | והנה מנורת זהב כלה

וגלה על ראשה ושבעה נרותיה עליה

שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה:

א ושנים זיתים עליה

אחד מימין הגלה ואחד על שמאלה":

א ואעז ואומר אליה המלך הדבר בי - לאמר

מה אלה אדני?

ה ויעז המלך הדבר בי ויאמר אלי

"הלוא ידעת מה הנה אלה?"

ויאמר - לא אדני:

א ויעז ויאמר אלי לאמר

זה דברי יהוה אלי זרובבל לאמר -

לא בחיל ולא בכח

כי אסברוחי אמר יהוה צבאות:

א מי אתה הרהגדולי?

לפני זרובבל [תהיה] - למישר!

והוציא את האבן הראשה

תשאות חן חן - ליה: [פ]

יש הממשיכים עוד שני פסוקים:

ה ויהי דברי יהוה אלי לאמר:

ט ידי זרובבל יסדו הבית הזה וידי תבצענה

וידעת כי יהוה צבאות שלחני אלכם:

ד ב וגלה על ראשה. כמו, "גלת עליו" (יהושע טו, יט) גלת: ל' מעין. גלה = כמין ספל גדול עגול:

ושבעה נרותיה. כמין בויבין, [כוסות קטנים] שנותנין השמן והפתילה, לתוכן:

שבעה ושבעה מוצקות. לכל נר ונר, באין שבעה צנורות קטנים. [בסד"כ היו 49 מוצקות]

שהשמן זב מן הגולה דרך אותן מוצקות צנורות, לכל נר ונר:

ג ושנים זיתים עליה. אצלה. שני אילנות הזיתים גדלים בהם:

אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה. וכאן לא פירש על שני צנורות זהב האמורות

למטה בפרשה, [בפסוק יב] והם כמין ערבות [גיגית] וכמין עדשים של בית הבד [כלים כמין גיגית על שם שקעורים כפרשה. ע"ז עה.] שהם עומדים אצל הזיתים, והזיתים נחבטים מאליהם

לתוך הצנורות ומתחממות שם כבמעטן, כמו בגינת הנקראת **ששן** לחימום זיתים. [טהרות ט, טז.] ונעצרים [סגחטים] שם בבית הבד, והשמן נופל לתוך הצנורות, ומהצנורות לתוך

הגלה, ומהגלה אל המוצקות, ומהמוצקות אל הנרות. [ראה ציור]

והמוצקות 49 היו, רמו לאור שלעתיד לבוא, כמו שנאמר "אור החמה יהיה שבעתים

כאור של שבעת ימים", [ישעיה לב, כ] = כלומר פי ארבעים ותשע על אור של יום בראשית:

ד מה אלה אדוני מה זה שהזיתים נמסקים מאליהם, והשמן בא אל הנרות מאליו?

ו זה דבר ה' אל זרובבל. זה סימן לך להבטיח את זרובבל - כשם שהזיתים והשמן הזה נגמר מאליו לכל דבריו, כך, לא בחיל ולא בכח שפכם, תעשו את בנין ביתי.

פי אם ברוחי. אני אתן רוחי על דרוש ויצוה לכם לבנות ולעשות כל צרכי יציאת [הציאות] הבנין משלו, ולעזור אתכם בחיטין ויין ושמן ועצים, כמו שמפורש בעזרא,

[עזרא ו, ח-ט] ולא תצטרכו לעזרת אדם:

ז מי אתה הר הגדול. שרי עבר הנהר, [דס: י] "תתני, פחת עבר-נהרה, (2) ושתר בוני, וכנתהון" [עמיתיהם. עזרא ה, ג] - אתם שבטלתם המלאכה עד כה, - מעתה, תהיה אתה ההר

לפני זרובבל למישור! אין לכם שררה וגדולה עוד עליו: [משל את שרי עבר הנהר להר גדול]

והוציא את האבן הראשה. האדריכל יקח את אבן הבדיל בידו [לקמן ד, ט], להיות הוא אדריכל בראש הבונים, והם יבנו הכל כפי דבריו אשר יצוה, בנין נאה ומפואר:

[אבן הבדיל קשורה בחוט, ומשמשת כאנך ליושר הקירות וראשי פינותיה, והאדריכל עובר ורואה שהכל נבנה ביושר ויופי]

תשאות חן חן, יהיו ליה, לאותה האבן.

שהכל יאמרו מה נאה בנין זה, העשוי על ידי אבן המשקולת הזאת!

תשאות חן, כמו, תשאות נוי. [קולות של מילים נאות ושבח]

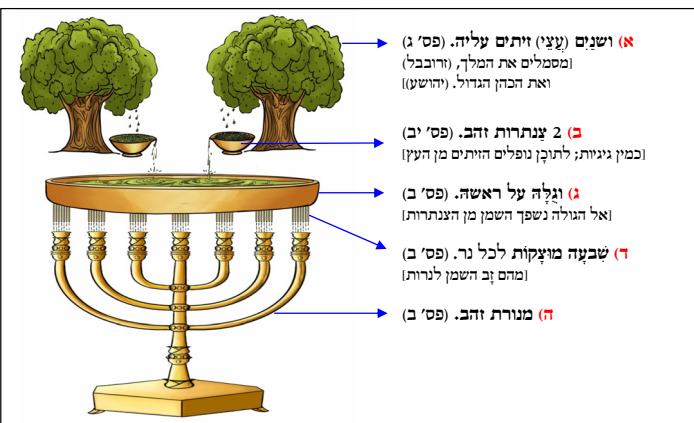
כמו, "תשאות נוגש" [איוב לו, ט] / "תשאות, מלאה עיר הומיה" [ישעיה כב, ב] /

וכן, "קול שאון" [שם סו, ה] - כולם לשון השמעת קול, הם:

ט ידי זרובבל יסדו הבית הזה מתחילה, בימי פורש הראשון. [שאו בנה יסודות המקדש]

וידיו תבצענה [נגמרו] ארתו, עתה. [מאו עברו 18 שנים, ועומד עתה בימי חייש השני]

תבצענה, ל' גמר הוא. כמו, "כי יבצע ה' את כל מעשהו": [ישעיה י"ב]

ניכרת
ביום
חתונתם
(המשכן)

^ג **מִי זֹאת עֹלָה מִן־הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עֲשׂוּ!**
מְקַטְרֵת מִלְּוִבְנָה מְכַל אֲבָקֶת רוֹכֵל!
^ז **הִנֵּה מִטְתּוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה שְׁשִׁים גְּבָרִים סָבִיב לָהּ**
מִגְּבֵרֵי יִשְׂרָאֵל:
^ח **כֹּלֶם אֶתְזִי חֹרֵב מְלֻמְדֵי מִלְחָמָה**
אִישׁ תְּרַבּוּ עַל־יָרְכוֹ מִפְּחַד בְּלִילוֹת: [ס]

אפריון
חופתם
ומתן
תורה,
וחנוכת
המשכן

^ט **אֶפְרַיִן עֲשֵׂה לֹא הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַעְצֵי הַלְבָנֹן:**
עֲמוּדָיו עֲשֵׂה כֶסֶף
רְפִידָתוֹ זָהָב
מִרְכָּבוֹ אֲרָגָמ
תּוֹכּוֹ רְצוּף אֶהָבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלַם:
^{יא} **צְאִינָה | וְרִאִינָה בְנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה**
בְּעֶטְרָה שֶׁעֲטָרָה־לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חַתּוּנָתוֹ
וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבָו: [ס]

ו מי זאת עלה מן המדבר. כשהייתי מהלכת במדבר, **והיה הענן ועמוד האש** הולכים לפני והורגים נחשים ועקרבים, ושורפין הקוצים והברקנים, לעשות הדרך מישור; **והיה העשן עולה,** ורואין אותו האומות, ומתמהוות על גדולתי, ואומרות, **"מי זאת!"** כלומר, כמה גדולה היא זאת "העולה מן המדבר כתימרות עשן!"
 [רש"י מבאר מילת **מי** כפקיאת התפעלות, ולא כמילת שאלה. / (וכמו במילת **מה**, "מה רבו מעשיך ה'!", "מה טבו אהליך?")]
כתימרות עשן. שהעשן עולה גבוה חוקף כתמר:
מקטרת מר. על שם ענן הקטורת שהיה מתמר מעל מזבח הפנימי:
 [מור - אחד מ-11 סממני הקטורת. (שמות לבג.)]
רוכל. בשם המוכר כל מיני בשמים:
אבקת. על שם שכותשין אותם, ושחקין הדק כאבק:
ז הנה מטתו שלשלמה. אהל מועד והארון, שהיו נושאים במדבר:
ששים גבורים סביב לה. ששים רבוא סביב לה; [דהיינו, עם ישראל שהנה סביב למשכן שמנה 60 ריבוא] **מגוברי ישראל.** מיוצאי הצבא, לבד חייו מן פחותים מבן 20, והיתרים על בני ששים:
 [אותם 60 ריבוא, נמנו ליוצאי הצבא - מבן 20 שנה ועד בן 60. (במדבר א.מו.)]
 [בפסוקים שם כתוב רק שנמנו מבן 20 ומעלה, ומנין שנמנו עד בן 60? - עין ברא בתרא קכא.]]
ח מלמדי מלחמה. מלחמתה של תורה.
 וכן הכהנים הסובבים אותה, החונים סביבות המשכן - **מלמדי** סדר עבודתם:
איש חרבו. כלי זינו. - הן מסורות וסימנים שמעמידים על ידם את הגירסא והמסורה,
 שלא תשכח. **והמסורות הסימנים** הם סיכומים וראשי תיבות לזכור על ידם את נוסח המקרא וההלכה]
מפחד בלילות. פן ישכחוק [את התורה] ויבואו עליהם צרות.
 וכן הוא אומר, "ונשקו בר, פן יאנף, ותאבדו דרך": (תהלים ב,יב) [ראה רש"י שם]

ט אפריון עשה לו. זה אהל מועד שנקבע במשכן שילה, **עשה לו אפריון,** חופת סתר לכבוד: [ראה ציור] [משכן שילה, אע"פ שנעשה מאבנים לא היה לו גג, אלא יריעות המשכן מכסות את גגו. (זבחים קח.))]
י רפידתו. משכבו ומשכנו על הפפרת, שהוא עשוי **זהב.** [בין שני הכרוכים שעל הארון. (שמות כה,כב.)]
מרכבו ארגמן. זה הפפרת, שהיה תלוי ורוכב על כלונס [עמוד] מעמוד לעמוד: [ראה ציור]
תוכו רצוף. סדור ברצפת אהבה - ארון, וכפרת, וכרובים, ולוחות: [ביתו קדש הקדשים היו]
מבנות ירושלם. אלו ישראל; יראים ושלמים להקב"ה: [דורש **ירושלם**, ירא - שלם]
 [כאן פירש **מבנות ירושלם** על ישראל, ומה שבשאר 6 הפעמים שבפירש על האומות, לפי שפונה אליהן, אך כאן אינו פנייה]
יא בנות ציון. בנים שמצויינין לו - במילה, ובתפילין, ובציצית:
בעטרה שעטרה לו אמו. אהל מועד שהוא מעוטר בגנין, תכלת וארגמן ותולעת שני.
 אמר ר' נחוניא - שאל רשב"י, את רבו, אלעזר ברבי יוסי, אפשר ששמעת מאב"ך מהו פירוש "שעטרה לו אמו"? [שהרי "שלמה" הכונה להקבי"ה, מלך השלום שלו, ראה לעיל א.א.] - ומי היא אמו?!
 אמר לו, משל למלך שהיתה לו **בת יחידה** והיה אוהבה ביותר,
 - לא זו מחבבה עד שקראוה, **בתי,** שנאמר, "שמעי **בת** וראי", (תהלים מה,יא)
 - לא זו מחבבה, עד שקראוה, **אחותי,** שנאמר, "פתחי לי **אחותי** רעייתי", (לקמן ה.ב)
 - לא זו מחבבה, עד שקראוה, **אמי,** שנא, "שמעו אלי עמי, **ולאמי** אלי האוינו", (ישעיה נא)
ולאמי כתיב. [ולפי זה יוצא שאמו כאן, הכונה לכנסת ישראל, שהיא בתו יחידתו של הקב"ה]
 עמד ר' שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשו וכו': [שיר השירים רבה ג.ב]
ביום חתונתו. יום מתן תורה, שעטרוהו להם למלך, וקבלו עלו:
וביום שמחת לבו. זה שמיני למילואים, שנתחנך בו המשכן במדבר:

